INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Podpora talentovaných žáků v Plzeňském kraji
Reg. č. CZ.1.07/1.2.03/02.0001

SBORNÍK

ODBORNÝ SPOLEČENSKOVĚDNÍ KEMP

20. - 24. SRPNA 2012

WWW.PODPORATALENTU.CZ

TENTO PROJEKT JE FINANCOVÁN Z PROSTŘEDKŮ PLZEŇSKÉHO KRAJE.

Obsah:

Dějepis
Cesty do minulosti západních Čech …… 3

Zeměpis
Zeměpis v terénu a prakticky…… 14

DĚJEPISNÝ KEMP 2012

CESTY DO MINULOSTI ZÁPADNÍCH ČECH

Helena VÝCHODSKÁ

1 Úvod

Dějepisný kemp 2012 byl po velmi pozitivních zkušenostech z minulých let opět pojat jako soubor celodenních exkurzí. Jejich prostřednictvím jsme chtěli žákům a studentům přesvědčivě prezentovat význam a mnohostranná specifika dějin Plzně a západních Čech. V roce 2010 i 2011 jsme se na řadě dětských reakcí přesvědčili, že „cesta" za zajímavými, specifickými a působivými památkami Plzeňského a Karlovarského kraje velmi vhodně konkretizuje a neformálním způsobem naplňuje novým obsahem školní pojetí národních dějin. I letos bylo naším hlavním cílem působivě rozšířit povědomí žáků o české (a západočeské) historii a zároveň o významu Plzeňského kraje pro nedávný i současný život v našem státě.

Při sestavování exkurzí jsme se řídili jednak atraktivitou kulturně historických a technických památek v jednotlivých lokalitách a jednak také metodicky vhodným záměrem propojit školní předmět dějepis s dalšími okruhy vzdělávání na základních a středních školách. Programově nejbližší se stala skupina dětí v zeměpisném kempu, avšak historický program posloužil v některých dnech týdenního kempu jako obsahová páteř pro akce skupin cizích jazyků. Letošní kemp tak opět propojil historické, geografické, literární a také jazykové povědomí nadaných dětí, což je bezesporu jeden z nejhodnotnějších didaktických cílů a výstupů celého bloku společenskovědních kempů.

Pro letošní ročník jsme věnovali historii krajského města Plzně a jeho okolí dva dny z týdenního kempu, a to především na základě přání účastníků loňské akce. Žáci a studenti, kteří přijeli na letošní kemp z celého Plzeňského kraje, tak měli možnost poznat historii i současnost města, v němž v budoucnu budou s největší pravděpodobností studovat či pracovat. V dalších dnech jsme volili vybrané regiony kraje (Rokycansko, Chebsko a Karlovarsko), kde bylo naším cílem představit dětem hlavní kulturní a historická specifika. Rokycansko se v našem programu stalo klíčovým bodem v moderní historii země, a to především svým postavením na demarkační linii armád osvobozujících Československo roku 1945, exkurzi na Chebsko jsme pojali především jako poučení o dějinách „každodennosti" ve středověku i novověké historii a Karlovarsko se samozřejmě stalo námětem pro dějiny lázeňství a tradiční české balneologie.

2.1 Pondělí 20. 8. 2012 - Rokycany – město na demarkační linii

Pro první den dějepisného kempu jsme vybrali region Rokycanska. Pro tento den jsme zvolili soubor památek a zajímavých míst, které měly prezentovat především zdejší tradiční řemeslnou a později průmyslovou výrobu, ale především pohled do nejnovějších dějin, které svým významem přesahují z regionu do vývoje celého kraje a vlastně do historie celé země. Program dobře naplňoval mezipředmětové souvislosti historie a geografie, proto byl využit oběma skupinami.

První zastávkou byl původní gotický hrad a pozdější zámek ve Zbiroze. Na Rokycansku je známý jako „dokonale ututlaný zámek“, neboť od padesátých let sloužil vojenské posádce, a pro návštěvníky byl proto po několik desetiletí nedosažitelný. Tento rozsáhlý a velmi hodnotný raně gotický hrad, který byl později často přestavován, až nabyl dnešní podoby novorenesančního zámku, byl původně postaven šlechticem Zbyňkem Zajícem z Valdeka, a stal se tak vůbec prvním manským hradem v Čechách. O významu hradu a výborné strategické poloze svědčí i fakt, že jej v budoucnu koupili čeští králové - Karel IV., Zikmund Lucemburský či Rudolf II. Další zajímavostí je skutečnost, že zbirožský hrad je postaven na buližníkové skále. Tato extrémně tvrdá hornina byla využita nejen ke stavbě věže a dalších hradních budov, ale je do ní vyhloubena i hradní studna, která je se svými 163 m nejhlubší v Evropě.

Kromě přehlídky architektonických stylů, které poskytuje prohlídka hradu, jsme se s dětmi orientovali také na osudy zajímavých osobností spojených s tímto místem. Nejzajímavější se zdálo být vyprávění o osudech templářského řádu, o domnělém obrazu *Tvář Leonarda da Vinci*, a především o osobnosti českého malíře Alfonze Muchy, který na Zbirohu vytvořil soubor monumentálních obrazů *Slovanská epopej*.

Ze Zbiroha vedla naše cesta k největšímu českému dvojhradí, kterým je velmi působivý komplex hradů Žebrák a Točník. Naším záměrem bylo využít procházky po okolí souhradí k vyprávění o středověké každodennosti, o životě příslušníků šlechty i prostých lidí v minulých staletích. Témata středověkého jídelníčku, způsobu oblékání, „bytových“ doplňků, technik vytápění apod. se ukázala podle dětských reakcí jako jedna z nejpůsobivějších.

Dějiny každodenního života v minulosti doplnil další objekt tohoto dne, dobřívský hamr. V Dobřívě u Rokycan se železo vyrábělo již na počátku 20. století. Prvotní výhně na přímou výrobu železa z rud zde byly zřízeny v roce 1614, ale největší slávu přineslo rokycanské tradiční výrobě železných výrobků období technické revoluce od konce 18. století. Postupně zde v 19. století vyrostla válcovna, pudlovna a hamr na výrobu těžkého kovaného nářadí, který je největší a nejvýznamnější památkou svého druhu v ČR. Rekonstruovaná budova hamru pochází z počátku 19. století, vznikla však na místě starších dřevěných hamrů z let 1658 a 1701. Velmi působivé strojní vybavení, které je dodnes plně funkční, pochází z období před dvěma sty lety. Autenticita místa a také velmi zajímavě vedená prohlídka této technické památky vyústily ve velký zájem všech dětí, přestože od dívčí části skupiny jsme očekávali „vlažnější“ přístup.

Ústředním bodem programu bylo Muzeum na demarkační linii v Rokycanech. V roce 1945 se Rokycany staly městem setkání dvou osvobozeneckých armád, americké za západu a sovětské z východu. Velmi silná tradice oslav osvobození americkou armádou od fašismu, která se v Rokycanech udržovala, byť neoficiálně, i v období před rokem 1989, v posledních dvou desetiletích vyústila do činnosti Klubu vojenského muzea. Klub se od počátku své existence zaměřoval především na záchranu historické, ale i současné vojenské techniky, na spolupráci s muzeem, armádou a Československou obcí legionářskou, a na osvětovou činnost ve vojenské historii naší republiky. Historie muzea se píše od roku 1995.

Vojenské muzeum v Rokycanech je největší v ČR. Pod otevřeným nebem i ve vnitřních expozicích si děti velmi pozorně prohlédly vozidla a bojovou techniku, výzbroj a výstroj československé armády do roku 1938, výzbroj protihitlerovské koalice a německé branné moci, vojenskou techniku americké i ruské armády. Celkem více než 150 ks vojenské techniky s roky výroby od 1929 až po současnost. Bylo možno rozpoznat, že děti zaujala také

expozice pohraničního opevnění, jednotlivých armád podílejících se na bojích na demarkační linii a holocaustu.

2.2 Úterý 21. 8. 2012 – Plzeň, město historické i moderní

Druhý den dějepisného kempu byl věnován samotnému centru dětského týdenního pobytu, krajskému městu Plzni. Čtvrté největší město v České republice jsme pochopitelně nemohli během jediného dne představit ve všech důležitých souvislostech, snažili jsme se proto především najít paralely mezi historickým a současným životem města a ukázat město jako živý organizmus.

Architektonická „galerie" v podobě Plzeňského náměstí, střed města ve středověkých rozměrech, raně gotický chrám sv. Bartoloměje i další gotické sakrální stavby, unikátní renesanční radnice, plzeňské baroko z „dílny" Jakuba Augustona, moderní městské budovy v pojetí 19. století i nejžhavější novinky současné plzeňské architektury, to všechno vzbudilo u dětí maximální zájem. Důkazem byly nejen výborně zvládnuté didaktické aktivity, v nichž měly děti prokázat nově nabyté znalosti, ale také bezprostřední a velmi živé diskuse nad zajímavými či lehce problematickými tématy (výzdoba historického plzeňského náměstí moderními kašnami apod.). Spontánní zájem dětí byl pro nás coby organizátory exkurze velmi potěšující.

Exkurzi městem jsme naplánovali v hrubých rysech, přičemž pro výběr jednotlivých objektů byl pro nás nejdůležitější odborný zájem a přání dětí. Žáci projevili zájem o analýzu jednotlivých historických uměleckých stylů vždy ve vybrané klíčové městské památce. Největší pozornost jsme proto věnovali nejdříve plzeňské katedrále sv. Bartoloměje, kterou jsme po výstupu na věž využili i pro pohled z výše 67 m na celý kraj a pro orientaci v něm. Architekturu 14. století, její základní rysy a hlubokou gotickou spiritualitu, měly děti možnost ještě hlouběji pochopit v kostele Nanebevzetí Panny Marie, tedy v původním františkánském klášteře, kde je dnes umístěna rozsáhlá expozice Diecézního muzea. Naše cesta pokračovala podél středověkých hradeb města zpět na náměstí. Na postupech architekta Giovanniho de Statia, který v letech 1554-59 radikálně přestavěl na severní straně náměstí původní dva měšťanské domy, jež byly spojeny v jeden celek pro projekt radnice, děti pochopily praktické i estetické záměry renesančního stylu. Naším dalším tématem bylo plzeňské baroko v podobě výrazné budovy biskupství a také estetické ideály 19. století „čitelné" na přestavbě měšťanských domů. Moderní architekturu děti nakonec samy hodnotily v souvislosti s futuristickými objekty kašen, které byly v rozích plzeňského historického náměstí instalovány před několika lety. K našemu velkému uspokojení zvítězily v přirozené diskusi dětí názory pozitivní a nadšené pro moderní stavební návrhy. Specifika plzeňské historie byla zdůrazněna také návštěvou Západočeského muzea, především jeho expozice, která patří bezesporu k tomu nejzajímavějšímu, co dětskému návštěvníkovi může muzeum nabídnout - městské zbrojnice.

Většinu objektů, které jsme míjeli při historické exkurzi Plzní, jsme se samozřejmě snažili spojit s životem významných osobností v historii města. Jako vynikající prostředek vizualizace a působivého opakování nejdůležitější faktografie z dějin Plzně jsme zvolili na závěr celé exkurze poslední plánovaný objekt – monumentální fresku s názvem *Historia mundi*, zobrazující na jedné z budov současné pěší zóny klíčové postavy plzeňských dějin.

2.3 Středa 22. 8. 2012 – Chebsko, západní hranice zemí Koruny české

Regionální dějiny Chebska jsme se rozhodli využít pro prezentaci objektů výjimečných z hlediska architektury, stavební techniky či specifik západočeského lázeňského trojúhelníku. Zámek Kynžvart, chebský hrad, Františkovy Lázně a na samých česko-bavorských hranicích hrad Seeberg - to byly objekty, které se rozhodly pro svůj program využít spolu s historickým kempem i skupiny geografie, anglického a německého jazyka.

Klasicistní zámek Kynžvart jsme využili mnohostranně. Tematickou dominantou pro nás byla osobnost jeho nejslavnějšího majitele, knížete Metternicha. Clemens Wenzel Lothar Johann Nepomuk, 2. kníže von Metternich-Winneburg se proslavil jako ministr zahraničí, kterým byl od roku 1809 a také jako kancléř "habsburského domu, dvora a státu" v letech 1821-1848. Coby hlavní aktér Vídeňského kongresu (1814-1815), který upravil po napoleonských válkách mezinárodní vztahy soustavou smluv mezi zúčastněnými zeměmi, se stal v Evropě bezesporu mužem číslo jedna. Jako takový si mohl kancléř Metternich dovolit vybrat a přestavět nové sídlo mimo Vídeň, kde trávil většinu svého profesionálního času. Kynžvartský zámek však nevyhovoval kancléřovým nárokům na reprezentaci zcela, proto jej nechal v období 1821-1839 přestavět ve stylu vídeňského klasicismu. Vynikající vídeňský architekt Pietro Nobile přitom musel respektovat množství kancléřových návrhů a náročných požadavků, což rozhodně nebyla levná záležitost. Půjčku na přestavbu a luxusní vybavení Kynžvartu proto poskytl Metternichovi bankéř Salomon Rothschild, který si za svůj dobře promyšlený krok vysloužil dědičný titul rakouských svobodných pánů. Na druhé straně tatáž půjčka pomohla kromě přestavby kynžvartského zámku Metternichovi investovat kapitál do velkostatků v Plasích a ještě vložit téměř půl miliónu zlatých do rozsáhlých nákupů šperků, mincí a uměleckých sbírek, které jsou předmětem zájmu turistů dodnes. Kynžvart je spojen také s posledním obdobím Metternichova života, především poté, co v březnu 1848 podal demisi a kdy do své smrti roku 1859 na zámku často pobýval.

Druhým objektem našeho společného zájmu se stalo město na samém západě českého historického území, Cheb. Kraj jsme se rozhodli představit na pozadí jeho hlavní problematiky, jejíž podstatou je již od pravěku střídavé osídlení slovanským a germánským obyvatelstvem, které v duchu mocenských politických „her“ v historii spolu buď dlouhodobě soupeřilo, či dokonce bojovalo, nebo také účelně spolupracovalo.

Středověkou lokalitu Chebu se skvostným románským hradem, který je unikátem v rámci celé republiky, jsme spojili pro všechny účastníky exkurze s geografickou charakteristikou celého kraje a také s připomenutím mnoha jazykových kuriozit. Historie chebského hradu se začala psát již na počátku 12. století, kdy byly dějiny tohoto regionu bezprostředně spjaty s rodem Štaufů. Tento mocný rod „vyslal“ ze svého středu na římsko-německý trůn mnoho tehdejších králů a císařů, z nichž nejvýznamnějším se při prohlídce rozsáhlého hradu pro nás stal Friedrich Barbarossa, zadavatel stavby z 12. století. Původní objekt nechal po roce 1150 přestavět na honosnou císařskou falc. Děti věnovaly nejvíce pozornosti Černé věži, obranné součásti mohutné hradní fortifikace, která byla postavena z kvádrů typicky zbarveného černého tufu dováženého z nedaleké vyhaslé sopky – Komorní hůrky. Také zbytek císařského paláce s místností, kde byli zavražděni důstojníci Albrechta z Valdštejna v den rozsáhle plánovaného atentátu na jeho osobu, výrazně přitahoval pozornost dětí. Podle očekávání se však nejpůsobivějším objektem celého hradu stala unikátní dvojitá románsko-gotická kaple sv. Martina, Erharda a Uršuly s neobvykle řešenou prostorovou dispozicí a s celou řadou jedinečných kamenických prvků starých téměř tisíc let.

Před námi však byly ještě dva velmi zajímavé objekty. První z nich – město, jeden z pomyslných vrcholů „lázeňského trojúhelníku“ západních Čech, Františkovy Lázně. Exkurzi po hlavní lázeňské kolonádě jsme využili jednak k orientaci v historizující architektuře 19. století, jednak opět k připomenutí významných osobností tohoto kraje a v neposlední řadě k charakteristice dějin a tradic české balneologie.

Lázně byly pojmenovány podle císaře Františka I., který je považován za jejich zakladatele. Město totiž vzniklo jako Ves císaře Františka, a to 27. dubna 1793. Správným tvrzením však je, že skutečným zakladatelem byl místní lékař, doktor Adler. Medicínu vystudoval ve Vídni za stipendium, o které zažádal chebskou městskou radu. Po studiích se stal městským lékařem v Chebu a začal se věnovat zanedbané slatinné kyselce, dnešnímu Františkovu prameni. Jeho první kroky nebyly zcela šťastné. Hned na začátku své praxe z hygienických důvodů uzavřel pavilon nad pramenem mříží a svedl kyselku do sběrné jímky, což vyvolalo okamžitý odpor chebských nosiček minerální vody. Již od středověku totiž donášely nosičky vody Františkův pramen do blízkého Chebu, kde se pil jako stolní voda v domácnostech měšťanů. Nosičky se roku 1792 vzbouřily, zdemolovaly pavilon a dokonce napadly doktora Adlera na ulici, kde na něj podle místní tradice pokřikovaly „zloději chleba“. Protože městská rada situaci neřešila, odjel Adler do Prahy a požádal císaře, aby vzal pramen do své ochrany. Císař mu vyhověl a odeslal do Chebu vyšetřovací komisi, která dala přímý podnět k založení lázní. Na základě těchto historicky doložených událostí je právě doktor Adler považován za zakladatele lázeňského centra.

Na počátku své existence měly malé lázně jen jediný pramen – Františkův. Velmi rychle zde vznikla dřevěná kolonáda, několik lázeňských domů a Společenský dům. Během následujících let se však Františkovy Lázně staly jedněmi z nejvyhledávanějších evropských rekreačních lokalit tohoto typu. Původní ulicová vesnice s dnešní Národní třídou v podobě lázeňského korza byla rozšířena o další tři souběžné ulice a dostala podobu města. Historické centrum bylo obklopeno širokým pásem anglických parků, které daly lázním podobu zahradního města. Všechny nové ulice pak vedly vždy po obvodu zeleně a vytvořily tak jedno z nejkrásnějších lázeňských míst v Evropě - lázně v moři parků a lesoparků. Od roku 1992 jsou Františkovy Lázně městskou památkovou rezervací.

Cestou s dětmi jsme nemohli minout hlavní františkolázeňské symboly. První je bezesporu socha malého chlapce s rybou. Původní parkovou plastiku z roku 1924 od františkolázeňského sochaře Adolfa Mayerla dnes nikdo nenazve jinak nežli František (originál Františka v městském muzeu). Po II. světové válce byla soška přenesena před Společenský dům, kde se s ní s oblibou fotografovaly pacientky. Lázeňský fotograf, pan Škarda, pro zvýšení popularity Františka vymyslel jednu z nejroztomilejších legend v Čechách – podle ní každá pacientka, která se dotkne palce levé nohy sochy, otěhotní. Dalšími symboly, které jsme cestou po Františkových Lázních navštívili, byly velkolepá socha císaře Františka v hlavním městském parku a také plastika cara Petra I. Pozornost jsme s dětmi věnovali i dalším významným osobnostem evropské i světové politiky, umění a vědy, které v lázních pobývaly v minulých staletích.

Pro finále třetího dne jsme zvolili gotický hrad na samých česko-bavorských hranicích – Seeberg, neboli Ostroh. Spolu s ostatními původně románskými hrady v okolí Chebu (Hazlov, Libá, Starý Kynšperk, Vildštejn) uzavírá Seeberg kruh okolo chebské falce, a tvoří tak unikátní architektonický celek.

Neobvyklý hrázděný hrad Seeberg stojí na skalnaté ostrožně, na místě původní románské tvrze z přelomu 12. a 13. století. Hradní jádro bylo razantně přestavěno ve 14. století, kdy výrazně zesílila fortifikace nově vybudovanými příkopy, parkánovými zdmi

a pilíři, centrální část hradu byla zcela oddělena a také se rozrostly obytné a reprezentační prostory stavbou nového paláce. Interiér, který dnes představuje přestavbu z renesanční a barokní doby, nabízí v jakémsi metodickém uspořádání pěkné a přehledné expozice historického nábytku. Dětem jsme prezentovali umělecké styly 19. století - empír, biedermeier, druhé rokoko, novogotiku, novorenesanci, chippenda apod. Ještě zajímavější se ukázala být expozice chebského venkova v jedné z rozsáhlých hospodářských budov hradu. Letošní skupina historického kempu, ale i děti ze skupin ostatních, na Seebergu opět rozvinuly zajímavé diskuse o životním stylu dávných generací, kterou mimo jiné nasměrovala i zcela nová hradní expozice o středověkém útrpném právu.

2.4 Čtvrtek 23. 8. 2012 - Karlovarsko, dějiny západočeské balneologie

Pro čtvrtý den dějepisného kempu jsme vybrali typickou tématiku dějin západních Čech, kterou jsme v podstatě nemohli minout v žádném směru našich cest. Loňský program v Mariánských Lázních letos vystřídala exkurze regionem karlovarským. Hlavním cílem bylo ukázat balneologickou tradici v proměnách času, který může zrovna tak vytvořit unikátní kulturní a hospodářsky prosperující region, stejně jako zastavit čas v místech, která byť jen maličkostí nestihnou přizpůsobit se nárokům moderní doby. Takové bylo srovnání Kyselky s Karlovými Vary a srovnání jednoho z moderních sklářských provozů s historickým areálem zámku ve Valči.

Karlovy Vary, město, které vzniklo aktivitou samotného císaře Karla IV., využívalo místních pramenů již v době svého založení kolem roku 1350. Centrem Karlova zájmu v tomto kraji byl až do zmíněného roku především hrad Loket. Na svých cestách krajem, kde se zabýval především rozptýlením a lovem, se pravděpodobně císař začal více zajímat o léčebné účinky pramenů. Poznatky tehdejší doby ho přesvědčily, a tak nově založeným lázním udělil 14. srpna 1370 městská práva stejná právě jako v Lokti. Město od počátků své existence bohatlo a rozrůstalo se v nádherném gotickém stylu hrázděné architektury. Brzy byla vydána také první odborná kniha o Karlových Varech a o léčebných vlastnostech místních pramenů od lékaře Václava Payera (vyšla v Lipsku roku 1522). Pohled na gotické město si však dnes nedopřejeme ani v nejmenším, neboť katastrofální požár roku 1604 a později také roku 1759 jeho historickou podobu vymazalo zcela. Nová éra Karlových Varů začíná s podnikatelskými aktivitami významných osobností moderní industriální doby na přelomu 18. a 19. století - Johanna Georga Puppa, Davida a Jana Bechera či Ludwiga Mosera. Dnešní lázně se pyšní 79 léčivými prameny, 5 výstavními kolonádami a nepočítanými lázeňskými domy či stylovými hotely.

Prohlídku lázeňského města jsme s dětmi začali na východní straně hlavní kolonády nedaleko městské galerie, prošli jsme kolem grandhotelu Pupp, prohlédli si budovu městského divadla a podél nábřeží došli až k hlavní balneologické atrakci, jíž je bezesporu karlovarské Vřídlo. Připomněli jsme také produkty, které jsou historicky i aktuálně spojeny s karlovarským regionem – minerálky, lázeňské oplatky, becherovku, porcelán či světoznámé sklářské výrobky. Právě sklárny jsme vybrali jako další působivý objekt.

Jméno Moser má mnoho historických významů. Je to především příjmení významného podnikatele druhé poloviny 19. století, rytce s křestním jménem Ludwig, který zde v roce 1857 založil dílnu na rytí skla, jež se brzo stala oficiálním dodavatelem skla pro císařský dvůr ve Vídni. Dalším nositeli tohoto příjmení jsou významní umělci - Leo Moser, Lotte Moser a někteří další. Nakonec je samozřejmě jméno a název třeba chápat jako označení dnešní firmy, která sklářské výrobky vyváží do celého světa. Právě do jedné z těchto firemních dílen jsme směřovali další exkurzi. Děti měly možnost pozorovat působivé foukání skla, jeho barvení,

tvarování a další technologické postupy provázející výrobu až k finálnímu produktu. Na konci prohlídky bylo z dětských reakcí celkem jasné, že dnešní den už nic tak působivého zřejmě nepřijde.

Přesto jsme ještě chtěli na další cestě dosáhnout výše uvedeného efektu, totiž upozornění na přísný historický „výběr“, který si právě v lázeňském trojúhelníku vybral v nedávné době svoji daň. Naše cesta proto směřovala do Kyselky. Zmar a „zub času“ se zosobnil v těchto historických lázních, které ve své době neměly daleko do slávy Varů, Mariánských či Františkových Lázní.

Komplex bývalých městských lázní v obci Kyselka u Karlových Varů byl znám svými uhličitými minerálními prameny už od 16. století. Jejich majiteli byli tehdy Černínové, kteří celkem velkoryse povolili svým poddaným, aby kyselku zdarma popíjeli (17. století). Počátky lázeňského využití zdejších vydatných pramenů sahají do roku 1792 a první lázeňské budovy zde byly vystaveny v letech 1826 –34. To už byly lázně velmi dobře známy nejen v širokém okolí. Další významný krok ve využití místních uhličitých minerálek učinil roku 1824 Johann Josef Stiebara z Buttenheimu, který navrhl stáčet léčivou vodu do kameninových džbánků a dovážet k prodeji do Karlových Varů, do Prahy i do Vídně. Kyselka v té době prožívá své vrcholné období. To započalo pravděpodobně návštěvou řeckého krále Oty I., který si po svém odjezdu místní vodu dokonce nechal dovážet do Athén a podle něhož byl později nazván hlavní pramen. A právě toto hlavní zřídlo, Ottův pramen, si roku 1867 pronajal český podnikatel italsko-německého původu, Heinrich K. Mattoni. Mattoni začal místní minerálku stáčet do skleněných lahví a vyvážet do celého světa, což mu přineslo takové zisky, že mohl lázně i s okolními pozemky od dosavadního majitele, Heřmana Černína z Chudenic, roku 1873 odkoupit. V období Mattoniho éry vnikla v Kyselce nová kolonáda, která zastřešila slavný Ottův pramen, vodoléčebný ústav, hotely, restaurace, promenády, sanatoria, lanovka, kaple sv. Anny, vodní elektrárna, budova stáčírny a mnoho dalších. O síle a vlivu H. K. Mattoniho svědčí i skutečnost, že do Kyselky byla roku 1894 přivedena železnice, aby klid lázeňských hostů nerušily povozy, rozvážející minerálku. Z Kyselky se staly „evropské lázně“. Rychlý vzestup však vystřídal pozvolný pád. Po Mattoniho smrti, tedy po roce 1910, lázně už nikdy takové prosperity nedosáhly, i když existovaly a plnily svou funkci v držení rodiny Mattoni do konce 2. svět. války. Po roce 1945 Kyselka nejdříve posloužila k ubytování řeckých dětí – uprchlíků z občanské války, pak lázně byly ve vlastnictví státu provozovány do roku 1989 jako dětské ozdravovna. Areál byl sice do jisté míry udržován, avšak pozvolna upadal. Nejhorší období ale teprve přišlo a trvá dosud od devadesátých let 20. století.

Kyselka je dnes mrtvým městem, kde zatlučená prkna zabezpečují opuštěné budovy proti vstupu, kde prameny vyvěrají v rumištích budov a zatékají do základů, kde mnoho objektů je definičně odsouzeno k demolici. Železniční vlečka ke stáčírně byla zrušena, takže 140 kamionů, denně rozvážejících Mattonku k distributorům, nevhodně zatěžuje celou lokalitu. Kyselku jsme využili sice jen ke krátké návštěvě, o to významnější se pro nás staly následné diskuse s dětmi i mezi nimi, jejichž námětem bylo kulturní a historické dědictví západních Čech a také jeho nutné garance a ochrana ze strany státu.

Podobný, i když nesrovnatelně optimističtějš,í dojem převládl na zámku Valeč. Původní gotický hrad ze 14. století byl nejprve renesančně a později výrazně barokně přestaven. Jeho vnější podoba je dnes učebnicovou ukázkou pseudobarokního stylu z 19. století a rozsáhlá zahrada pak unikátní galerií soch Matyáše Bernarda Brauna pod otevřeným nebem. Pomyslný a plánovaný návštěvnický šok se však dostavil při prohlídce interiéru. Zámek, který byl po II. sv. válce užíván ke školním účelům a jako dětský domov, vyhořel roku 1976, přičemž od této doby je podstatná část vynikající barokní památky

a celého architektonicky hodnotného areálu v poměrně zubožením stavu. Jen velmi pozvolné kroky, které jsou pro záchranu objektu podnikány a které jsme analyzovali s dětmi při prohlídce, snad v následujících letech přivedou dlouhodobě zapomenutý zámek ve Valči blíž zájmu návštěvníků.

2.5 Pátek 24. 8. 2012 – To nejzajímavější z okolí Plzně

Poslední den dějepisného kempu jsme věnovali památkám v bezprostřední blízkosti Plzně. Pro letošní skupinu dětí, které v průběhu celého týdne projevovaly skutečnou znalost historie zájem o specifická témata z dějin, jsme vybrali objekty, které odpovídaly spíše nárokům na hlubší pochopení historických témat a souvislostí než na prvoplánový efekt líbivých a upravených památek. Prvním cílem byl pro nás svébytný městský areál v Dobřanech, dále pak klášter premonstrátek v Chotěšově, plzeňská čtvrť Hradiště s významným pravěkým archeologickým výzkumem a zaniklý středověký areál v Plzni-Liticích. Stejně jako předcházející den i v pátek program dobře naplňoval mezipředmětové vztahy historie a geografie, proto byl využit oběma skupinami.

První dvě památky spolu bezprostředně souvisejí. Dobřany se jako osada na důležité cestě spojující přemyslovské správní centrum ve Staré Plzni (dnešním Starém Plzenci) s Německou říší rozvíjela v souvislosti s klášterní fundací právě v Chotěšově. Původně poddanské město se stalo klášterním majetkem roku 1265, přičemž již v této době písemné prameny uvádějí v Dobřanech dva kostely, sv. Víta a sv. Mikuláše. Středověké dějiny města znamenají střídavá období na jedné straně řemeslnické prosperity a na straně druhé válečných útrap, které přineslo nejprve Žižkovo obléhání Chotěšova, později Mansfeldův útok na Plzeň na samém počátku třicetileté války a také Valdštejnova armáda, která při průchodu městem roku 1632 způsobila zničující požár. Další příležitosti přinesla Dobřanům až industriální doba - významným podnikem se stal měšťanský pivovar, v okolí města již od dvacátých let 19. století působily uhelné doly a pro průmyslové zpracování byla od roku 1875 v okolí města využívána rozsáhlá ložiska kaolinu. Zásadním mezníkem v novodobém vývoji města bylo také založení Zemského ústavu pro choromyslné. Na ploše rovnající se dosud městem zastavěnému území byl v letech 1876 - 1883 vybudován rozlehlý areál s ústavním kostelem, a to podle projektu architekta ing. Benýška. Psychiatrická léčebna je v kontextu celé ČR nejznámějším objektem ve městě dodnes. Jednoznačný poměr počtu obyvatel v neprospěch Čechů (pouze 700) zapříčinil, že roku 1939 bylo město přejmenováno na Wiesengrund. Do válečných dějin se dále tragicky zapsal duben 1943, kdy byly Dobřany omylem napadeny britským bombardovacím svazem, původně útočícím proti plzeňské Škodovce (mimo jiné byl zasažen především ústav pro choromyslné) a také poválečný odsun německého obyvatelstva. Přes všechny válečné události i přes další negativní zásahy, které přišly po roce 1948, si město Dobřany zachovalo nesporné kulturní, historické a urbanistické hodnoty. Právě díky nim bylo historické jádro města roku 1992 vyhlášeno městskou památkovou zónou.

K prohlídce města jsme vybrali několik specifických staveb. K významným kulturně historickým památkám patří rozhodně původní (i současný) areál psychiatrické léčebny, která byla jako ústav pro duševně nemocné ustavena Českým zemským sněmem roku 1874. Jako dílčí součást našeho hlavního letošního tématu, které jsme se snažili naplňovat během celého týdne, totiž tématu dějin každodennosti, jsme využili při této příležitosti námětů z historie lékařství. Nejen dějiny psychiatrie, ale i další obory medicíny jsme se pokusili pro děti shrnout v zajímavém historickém přehledu při prohlídce města. V historickém centru města jsme navštívili tzv. „Starý most“, technickou památku postavenou již ve středověku přes řeku

Radbuzu v místě původního brodu na staré dálkové cestě, dále pak vrcholně gotický farní kostel sv. Mikuláše a v neposlední řadě komplex renesančních a barokních měšťanských domů na hlavním náměstí.

Dalším vybraným místem naší exkurze byl nedaleký rozsáhlý areál kláštera v Chotěšově. Blahoslavený Hroznata jej založil někdy v období let 1202–1210 pro řád premonstrátek. Klášter zažil dlouhá období rozkvětu, např. za vlády Přemyslovců či v době panování Karla IV., ale také doby velmi těžké, např. při poboření a vypálení hlavních budov v době husitských válek či přímo své zrušení josefínským výnosem z roku 1782.

V současnosti je chotětovský klášter v neutěšeném stavu. Největší škody byly napáchány ve 20. století. Po dvou světových válkách, které znamenaly devastaci samy o sobě, připadl nakonec klášter roku 1950 československé armádě. Pobytem vojáků základní služby v těchto prostorách byla zkáza téměř dokonána. Nevhodné zásahy jsou patrné v celém areálu včetně hodnotné čtyřkřídlé budovy konventu, postavené zřejmě podle projektu Jakuba Augustona v období vrcholného baroka (dokončena roku 1756). Přestože prohlídka původního kláštera neskýtala vždy úhledné a v pravém slova smyslu krásné pohledy či upravená místa, bylo zřejmé, že právě toto zaměření na dětské vnímání historie velmi působí.

Z Chotěšova jsme se přes významná místa vraceli zpět do Plzně. Návrat se metaforicky odrazil i ve vnímání historického času, neboť v městské plzeňské části s názvem Hradiště jsme se dostali až k samému počátku regionálních dějin. Pravěká lokalita Hradiště dokládá osídlení jižních plzeňských předměstí obyvateli doby bronzové a železné. Původní zemědělské obyvatelstvo z období před rokem 1000 př.n.l. zde v halštatské době vybudovalo systém valů a příkopů, které chránily rozsáhlý sídlištní areál. Vysoké valy, dodnes výrazně viditelné v krajině, jsme s dětmi využili k rozhovoru o životě lidí před vznikem naší civilizace. Podle očekávání a také v duchu našeho hlavního týdenního námětu se děti nejvíce zajímaly o běžný život v pravěkém sídlišti, který jsme se snažili prezentovat především na základě archeologických vykopávek a konkrétních artefaktů, jež se dají pro dětskou představu vhodně interpretovat.

Dějepisný kemp jsme zakončili v městské části Litice. Zaniklý středověký areál jsme vybrali na závěr celého týdne právě pro jeho záhadnost a možnost na jeho místě vyjádřit velký význam historického poznání na jedné straně i pomíjivosti věcí i času na straně druhé. Za hlavní „pozorovatelnu“ jsme zvolili působivý prostor původního raně gotického litického hradu, který je dnes na kraji obce naznačen pouze nízkými základy původních zdí. Odtud jsme s dětmi mohli sledovat jednak hlavní litické památky a jednak ústřední dominanty výborně viditelné Plzně.

Pohled západním směrem nám otevřel možnost představit si v krajině pravěkou vesnici z mladší doby kamenné, která zde byla odkryta při záchranném archeologickém výzkumu v devadesátých letech. Vykopávky, které provázely stavbu plzeňského dálničního obchvatu, přinesla mimořádné nálezy tzv. dlouhých domů z 5. tisíciletí př.n.l., ale především nález prvního žárového hrobu na území střední Evropy. Dále jsme se s dětmi snažili zorientovat v souvislostech středověké výstavby měst a kolonizace, sledovali jsme stavební rozvoj litického hradu a podhradí. Významným se pro nás stal také litický kostel sv. Petra a Pavla, gotická stavba z první poloviny 14. století, který jsme zařadili do kontextu sakrálních staveb rozpoznaných v úvodu týdne v centru Plzně. Na závěr jsme v jisté obecné rovině charakterizovali v krajině před námi stopy lidské činnosti, které v historii vedly jak k nesporným úspěchům ve smyslu výrobním i kulturním, tak k nesporným ztrátám, které děti samy nejvíce pociťovaly v oblasti ekologie a urbanismu.

3 Závěr

Třetí ročník odborného kempu přinesl další posun v našich plánech i hodnoceních. Přestože k podobnému konstatování jsme dospěli už loni, je skutečností, že účastníci historického kempu 2012 svým přístupem, zájmem, pozorností, ale především svými znalostmi a úspěšností v didaktických aktivitách, posunuli naše očekávání pozitivním směrem. Pro metodika i oborového lektora byl letošní kolektiv zúčastněných dětí pedagogickým ideálem. U žáků a studentů, kteří představují účastníky krajské olympiády, se samozřejmě odborný zájem předpokládá. To, co bylo navíc společné pro všechny děti, které se do dějepisného kempu letos přihlásily, byla maximální míra soustředění, stálá pozornost a také prokazatelné pochopení nové historické problematiky. Všechny tyto charakteristiky se daly mimo jiné doložit ve výsledcích didaktických aktivit, které jsme připravovali jako výstupy z každého dne a z každé části odborného historického programu. Účastníci kempu 2012 byli ve všech slova smyslech vynikající - kultivovaní, nadšení pro zvolený obor, zvídaví, pracovití a pozorní. Pro nás jako tvůrce programu byly velmi potěšující i přirozené a spontánní reakce dětí, které dokazovaly studijní zájem či osobní zainteresovanost na dílčích tématech (letos především každodenní život ve středověku, pravěk, dějiny české konfese apod.).

Odborný zájem dětí a také zpětná vazba pro organizátory kempu se staly letos ještě významněji než v minulých letech důkazem, že akce pořádané pro talentované děti mají mimořádný význam. Poznání západočeského regionu, které jsme volili jako hlavní náplň dějepisného kempu a propojení zajímavých exkurzí s náročnou studijní a metodickou prací dětí, je vynikající přípravou budoucích úspěšných vysokoškolských studentů, podnikatelů či reprezentantů mnohých profesí, v nichž jistě převážná většina z letošních účastníků spojí mnohé své budoucí aktivity s tímto krajem.

4 Použitá literatura

BĚLOHLÁVEK, M.: Dějiny Plzně. 1. Od počátků do roku 1788. Plzeň, 1965.
BĚLOHLÁVEK, M.: Vzpomínky na starou Plzeň. Plzeň, 2000. ISBN 80-7211-082-9.
DOUŠA, J.: Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost. Praha, 2004. ISBN 80-7106-723-7 .
ČEPELÁK, V.: Dějiny Plzně. 2. Od roku 1788 do roku 1918. Plzeň, 1967.
KUMPERA, J.: Západní Čechy od A do Z: historie, památky, příroda. Praha, 2003. ISBN 80-7306-060-4.
MENCL, V.: Sedm kapitol z její výtvarné minulosti. Plzeň, 1961.
VÝCHODSKÁ, H.: Dějepis hrou. Plzeň, 2008.

5 Kontakt na autora

PaedDr. Helena Východská
Katedra historie FPE ZČU v Plzni
hvychod@khi.zcu.cz

Přílohy

Příklad didaktické aktivity s historickým námětem

Jeden z nejznámějších českých malířů a designérů 20. století

Je považován za zakladatele moderního plakátu

SECESE

Příjmení českého hudebního skladatele 19. století, autora opery Prodaná nevěsta

Český král a římský císař 17. století, známý milovník a mecenáš výtvarného umění

II.

Žáruvzdorné keramické výrobky ke stavbě kamen, v historii často skvěle umělecky zdobené reliéfy a barvami

Gotický hrad nedaleko Sušice, největší hrad v Čechách, Jan Žižka zde přišel o druhé oko

1. Umělecký styl od 16. do 18. století, velmi zdobný, typický oblými tvary, v překladu „nabubřelý“
2. Církevní instituce, sídlo mnišských řádů, architektonicky často velmi hodnotné, např. Chotěšov
3. Nástěnná technika vyškrabávání oblíbená v renesanci, spodní vrstva tmavé omítky vynikne proškrabáním svrchní světlé vrstvy
4. Křestní jméno malíře, vědce, všestranného umělce a nejslavnějšího muže italské renesance da Vinci
5. Název užívaný pro pravěké sošky žen
6. Zkratka organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (anglicky *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*)

ZEMĚPISNÝ KEMP 2012

ZEMĚPIS V TERÉNU PRAKTICKY

Jiří SUDA
Jiřina VILDMANOVÁ
Ludmila NOVOTNÁ

1 Úvod

Kemp společenskovědních předmětů, v našem případě zeměpis a dějepis, se uskutečnil opět ve formě integrované terénní výuky (skupina zeměpisců a dějepisců byla po většinu týdne propojena). Tato forma byla v obou předchozích letech velice dobře přijata, jak ze strany studentů, tak ze strany zúčastněných pedagogů. Jedinou změnou byla lokace cílů našich cest, a to nově Karlovarsko a Chebsko vedle tradičního plzeňského regionu.

Účastníci tak měli možnost se během svého pobytu seznámit s geografickou i historickou charakteristikou, takže výsledným celkem byla vzájemně propojená informace, nákres, vyprávění, která podněcovala k dotazům a diskuzím. Nadaní žáci tak byli vtaženi do výuky, stali se její důležitou součástí a odnášeli si tím pádem mnohem větší prožitek. Protože letos byly do programu zařazeny nově exkurze do výrobních závodů, byl program bohatší a odezva na exkurze byla velmi příznivá.

2.1 Pondělí 20. 8. 2012 – Rokycansko

D+P REKONT

Moderní recyklační zařízení zpracovávající elektroodpad v areálu bývalých kasáren, Strašice

- nejnovější a největší technologická linka svého druhu ve střední a východní Evropě
- firma založena 1994, nejprve zaměření na likvidace ropných havárií (případně kyselin apod.) v silniční dopravě
- od roku 2007 recyklace elektroodpadu
- ze vstupního materiálu dokáže vytěžit více než 95 % vysoce čistých a oddělených surovin (měď, železo, sklo, plasty, hliník, …)
- ročně zpracovává okolo 21 000 t elektroodpadu
- elektroodpad sváží z celé ČR a dále z Bavorska a Saska (tzn. cca 25-30 mil. obyvatel)
- např. kolem 40-50 ks chladniček za hodinu
- výtěžnost jedné chladničky (váha v průměru 44 kg) se v průměru pohybuje – 18 kg železa, 0,3 kg mědi, 5 kg plastů
- chladnička prochází před vstupem do recyklační linky částečným ostrojením – odstranění skleněných částí, případně dřevěných doplňků a odčerpáním náplní chladících medií
- korpus se pomocí dopravního pásu dostává do drtičky, kde je „rozemlet“
- rozemletá hmota postupně prochází recyklační linkou, kde je z ní separováno železo, hliník, barevné kovy, umělá hmota a izolační hmota

- látky vyrobené na bázi CFC jsou zbaveny freonů pomocí kapalného dusíku, a dále využité pro izolační stavební materiály
- splňuje veškeré legislativní a technické parametry pro zabezpečení moderního ekologického využití elektroodpadů
- postup recyklace je chráněn evropským patentem, certifikovaným podle norem EU
- recyklovaný elektroodpad: chladničky, pračky, myčky, sporáky, klimatizační jednotky, mrazničky, vysavače, žehličky, fény, kávovary, počítače, faxy, tiskárny, kopírky, telefony, televizory, radiopřijímače, videorekordéry, vrtačky, pily, sekačky, pájky, vysílačky, lékařské přístroje, výdejní automaty, plasty a sendvičové hmoty, …

VODNÍ HAMR V DOBŘÍVĚ

- národní technická památka
- výroba železa v Dobřívě sahá od počátku 14. století do poloviny 20. století
- Horní hamr, dnešní zděná budova, byla postavena počátkem 19. století na místě starších dřevěných hamrů z let 1658 a 1701
- původně se v hamru zkujňovalo vysokopecní surové železo a z něj se vykovávaly tyčovité polotovary
- vytavené železo z rud bylo nekvalitní, obsahovalo množství příměsí a nazývalo se „houbové železo“ – ukázka v expozici hamru
- koncem 60. let 19. století přechází výroba v hamru na výrobu těžkého kovaného nářadí
- historicky jsou doloženy prvotní výhně na přímou výrobu železa z rud a vysoké pece (od roku 1614 do roku 1817)
- zkujňovací hamry do 60. let 19. století
- nářaďový hamr do roku 1949
- vodní hamr je poháněn náhonem vodou z Padrťského potoka, v dobách maximálního rozkvětu hamru poháněl pět vodních kol
- zachovalý a funkční doklad staré průmyslové výroby
- historické strojní vybavení je dodnes provozuschopné a pochází převážně z 19. století
- Hamerské dny – každou třetí sobotu v květnu, ukázky zkujňování železa a kovářské práce

MUZEUM NA DEMARKAČNÍ LINII

- největší nestátní vojenské muzeum v České republice, jehož provozovatelem je Nadace pozemního vojska Armády České republiky (AČR)
- muzeum vojenské techniky s pojízdným vozovým parkem, který se v současné době využívá především v historických filmech
- vystavené technické exponáty zastupují prakticky všechny zúčastněné strany válečného konfliktu v Evropě a severní Africe
- každý exponát má pečlivě zpracovanou technickou dokumentaci a průvodce doplňuje, ve kterých filmech byl nasazen
- vedle válečné techniky jsou pozoruhodné expozice věnované období mobilizace, našeho pohraničního opevnění, rozmístění vojenských jednotek v rámci ČSR
- názorné jsou rovněž shromážděné předměty a tiskoviny z období Protektorátu, atentátu na zastupujícího protektora a domácího odboje

2.2 Úterý 21. 8. 2012 – Plzeň

GEOCACHING

- základní informace k historii geocachingu
- GPS původně armádní systém, uvolněn od 01. 05. 2000 pro civilní užívání
- 03. 05. 2000 založena první schránka (cache = keš) – Dave Ulmer
- červen 2001 – první schránka v ČR
- Jedním z hlavních parametrů samotné keše je její typ, tzn. zdali lze jít rovnou k cíli, zda má několik stanovišť (stage), zda je potřeba souřadnice vyluštit předem z domova, zda bude potřeba nějaké speciální vybavení apod. Typ keše označuje ikona, která je před názvem samotné keše.
- Typy keší – tradiční (souřadnice), mystery (souřadnice vůbec neznáte, musíte na ně přijít vyluštěním hádanky, rébusu, matematické nebo jiné hříčky), multikeš (s pomocí indicií se postupuje dále), event (je setkání geocacherů, slouží k seznamování, výměně zkušeností, výměně CWG (Czech Wooden Geocoin), TB (Travel Bug) a GC (geocoin), letter (souřadnice, potom dále směrování)
- Terén – obtížnost – hodnocení pomocí hvězdiček
- více viz prezentace ve Sborníku Společenskovědních kempů z roku 2011 - Základy geocachingu – úvod to teorie (Příloha č. 3), autor: Václav Krejčí

VODÁRNA PLZEŇ a.s.

- je provozovatelem vodohospodářské infrastruktury na území města Plzně, v bývalých okresech Plzeň – sever a Plzeň – jih a v dalších městech a obcích v okolí Plzně,
- historie vodárenství v Plzni
- první vodárenské zařízení ve městě – 1532 Pražská ulice, náhon z Radbuzy, vodní kolo, vodárenská nádrž ve věži, dřevěné potrubí (ruční vrtání), kašna na náměstí (sloužilo téměř 300 let)
- prakticky všechny domy měly vlastní studny
- 1889 – 1. městská vodárna – umístěna relativně daleko za Plzní – Homolka
- Zdrojem vody se stala řeka Úhlava, která tak od tohoto roku až do dnešní doby zásobuje Plzeň pitnou vodou. Vodárenský komplex zahrnoval vodárnu o kapacitě 10000 m^3/den, postavenou u řeky Úhlavy, zděný vodojem obsahu 6500 m^3 na kopci Homolka a zásobní a rozvodné litinové řady v délce 47 km.
- pohon pomocí parních strojů s výkonem 200 l/s
- v provozu 4 usazovací nádrže a 4 biologické filtry
- 1904 – rozšíření
- 1925 postavena nová budova (dnes památkově chráněná) se 4 stupni pískové filtrace, která byla v provozu do roku 1996. V době svého vzniku patřila k nejmodernějším v Evropě.
- 1969 postavena chemická úpravna, kde se pitná voda upravuje chemickým prostředky (síran hlinitý, vápno, chlór, ozón, aktivní uhlí)
- 1996 postavena nová vodárna, která je vybavená moderní úpravárenskou technologií (kaskáda pískových filtrů, které se dají vyprat protiproudem, vzduchem, sedimentační nádrže apod.)

- Vodárna zajišťuje 400 - 450 l/s pitné vody, která je dopravována do vodojemů (Homolka, Bory-Tesco, Sylván, Vinice)
- Ročně vyrobí komplex úpraven vody v Plzni téměř 18 miliónů m^3 pitné vody, na což je potřeba kolem 2500 tun koagulantu, 700 tun vápenného hydrátu, 260 tun oxidu uhličitého, 30 tun chloru a 11 miliónů kWh elektrické energie. Laboratorní kontrola je prováděna každý den v roce tak, aby byla optimalizována kvalita upravené vody i náklady na její úpravu.
- vlastnická struktura: Veolia Voda Česká republika, a.s. - 98,3 % a Město Plzeň 1,7 %

2.3 Středa 22. 8. 2012 (Chebsko)

LÁZNĚ KYNŽVART

- malé lázeňské město situované ve výšce cca 670 m na jihozápadním úpatí Slavkovského lesa
- městečko vzniklo na přelomu 13. a 14. století z podhradní vsi, v polovině 15. století potvrzena městská privilegia
- 1647/48 v okolí boje mezi Švédy a císařskými jednotkami
- 1882 založeny lázně (V. K. Metternich) v místě vývěru šesti minerálních pramenů
- nejznámější pramen Richarda a Viktorka
- léčení dětských pacientů s onemocněním horních cest dýchacích a astmatu

KLADSKÁ – SLAVKOVSKÝ LES

- obec ležící v nadmořské výšce přes 800 m
- v letech 1877/78 zde byl postaven lovecký zámeček a několik srubů ve stylu švýcarských horských chat
- Kladský rybník (též Černý či Jezírko)
- naučná stezka okolo Kladského rybníku po okraji Kladského rašeliniště (264 ha)
- Dlouhá stoka – uměle vytvořený kanál v délce 24,2 km (Flossgraben)
- šířka dna se pohybuje 1,2 až 3 m, průtok okolo 0,4 m^3/s
- v okolí je řada dalších nádrží, které byly propojeny do vodního systému Dlouhé stoky
- vybudován v letech 1531/36 pro zásobování Krásna a Horního Slavkova vodou
- pohon důlních strojů, rýžování cínu a plavení dřeva
- chráněná významná technická památka

KOMORNÍ HŮRKA

- asi 3 km severozápadně od Chebu zbytek povrchové sopečné činnosti mladočtvrtohorní vulkanické činnosti
- spolu s nedalekou Železnou hůrkou nejmladší pozůstatek sopečné činnosti v západních Čechách
- nevysoký pahorek (kóta 503 m) se zbytkem přívodního sopouchu a téměř vytěženou prostorou tufů a sopečného popela
- dnes téměř zarostlý
- známá lokalita se vztahem ke geologii, zde J. W. Goethe a K. M. Šternberk nechal vyrazit průzkumnou štolu (1834 - 37), která měla objasnit spor mezi neptunisty a platonisty
- nedaleko portálu štoly reliéfní Goethův portrét

2.4 Čtvrtek 23. 8. 2012 (Karlovarsko)

KYSELKA

- bývalé lázeňské městečko ležící v nadmořské výšce cca 340 m na pravém břehu Ohře, založené na přelomu 18. a 19. století
- 1852 se zde léčí řecký král Otto, na jeho počest přejmenován hlavní zdroj místní kyselky na Ottův pramen
- od roku 1873 lázně v majetku J. Mattoniho, lázně jsou rozšířeny a vybudována stáčírna minerálních vod, železniční přípojka a most
- v období II. sv. války – lazaret
- po restitucích dochází k postupné devastaci, dnes ruiny

SKLÁRNA MOSER

- slavná sklářská huť a více než 155-letou tradicí
- ruční výroba křišťálového skla
- sklářská pec, píšťala, ruční tvarování skloviny s pomocí formy
- ruční malování a leštění
- sklářské muzeum

KARLOVY VARY

- krajské město založené patrně Karlem IV. ve 14. století v nadmořské výšce cca 400 m na soutoku Ohře a Teplé
- největší lázně v ČR
- 12 termálních minerálních pramenů vyvěrající z hloubek okolo 2 000 m, v místě křížení zlomů v karlovarském plutonu
- léčba chorob zažívacího traktu, pooperační stavy, poruchy výměny látkové
- největší rozvoj koncem 18. a počátkem 19. století – výstavba sanatorií, lázeňských domů, hotelů, regulace říčky Teplé
- hotel Richmond, Pupp
- dnešní ráz města určen až výstavbou přelomu 19. a 20. století – klasicismus, novohistorismus, secese, moderní konstruktivismus a funkcionalismus
- Kolonáda s Vřídlem, termální uhličité vody (alkalicko-salinicko-muriatická minerální voda), nejteplejší minerální pramen v ČR (terma), vyvěrá z hloubky 2 000 – 3 000 m a jeho teplota je 73° C
- vystřikuje do výšky až 12 m
- nejvydatnější terma – vychrlí 1 800 litrů za minutu

VALEČ

- městečko na jihovýchodním úpatí Doupovských hor (třetihorní stratovulkán)
- v blízkosti naleziště hyalitu – čistá a průzračná odrůda opálu
- hyalit vzniká vysrážením z horkých roztoků obsahujících značný podíl křemičitanových látek.
- původně gelovitá hmota získává kulovitý, hroznovitý, krápníkovitý případně ledvinitý tvar, nebo tvoří výplň puklin
- chemický vzorec $SiO_2 \cdot nH_2O$

- ačkoli je hyalit považovaný za polodrahokam, není průmyslově zpracováván, protože patří k nejměkčím

- neopracovaný hroznovitý hyalit z Valče je ale považovaný za prvotřídní materiál pro individuální šperkařskou výrobu.

2.5 Pátek 24. 8. 2012 (jižní Plzeňsko)

PLZEŇSKÉ ŘEKY – RADBUZA – ČESKÉ ÚDOLÍ

- Délka toku: 112 km
- Plocha povodí: 2 179 km²
- Průměrný průtok: 11 m³/s
- Hydrologické pořadí toku 1-10-02-001
- 13. 8. 2002 - 213,0 m³/s (katastrofální povodeň roku 2002 ve stanici Staňkov)
- České údolí je vodní dílo (nádrž) na Radbuze na jižním okraji města Plzně.
- Přehrada byla vybudována v letech 1969 - 1973. Na západě překonává řeku Tyršův most. Severní část údolí na levém břehu Radbuzy je rekreační oblastí se sportovišti a dětskými hřišti, na kterou navazuje za železniční tratí do Železné Rudy Borský park. Jižní část na pravém břehu řeky je na strmých svazích s ojedinělými skalními výchozy zalesněna a postupně přechází do chatové a zahrádkářské osady Výsluní, na kterou navazuje Luftova zahrada.
- Údolí překonává vysokým mostem silnici I/27, ve střední části je Slunečná lávka určená pro pěší.

TEŽBA ČERNÉHO UHLÍ – DŮL DOBRÉ ŠTĚSTÍ

- v době vzniku černého uhlí v plzeňské pánvi leželo území v blízkosti rovníku
- vládlo zde tropické klima s bujnými porosty plavuní, kapradin a přesliček
- organické zbytky se hromadily v limnických mokřadech a daly vzniknout černému uhlí (karbon cca 350 – 250 mil.)
- nálezy flóry západočeského svrchního karbonu na haldě bývalého dolu

HRADIŠTĚ

- meandr na Úhlavě
- zachovalé valy halštatsko-laténského hradiště z poloviny 1. tisíciletí př. n. l.
- později dvorec dominikánského kláštera v Plzni (15. stol.)
- v 18. stol. zde vznikla zemědělská ves

3 Závěr

Letošní společenskovědní kemp, již třetí v pořadí, opět potvrdil, že organizace těchto akcí pro talentované studenty je důležitá a přínosná. Nejlepším dokladem úspěšnosti kempu je zájem ze strany studentů se dostat do výběru a mít možnost se zúčastnit. Kladné hodnocení této akce, které se letos opět objevilo v závěrečném dotazníku, který účastníci vyplňují, je významným argumentem, že nově zakládaná tradice má své opodstatnění, je životaschopná a společensky prospěšná. Myšlenka, více se věnovat talentům a pomáhat rozvíjet jejich schopnosti, je významným krokem pro zvýšení úrovně našeho vzdělávacího systému.

Práce s nadanými žáky, kteří mají zájem o další vzdělávání, přináší, vedle jejich nepředstíraného zájmu, také obohacení pro lektory a učitele, kteří vidí, že investovaná energie a čas se mnohonásobně vrací.

4 Použitá literatura

KUMPERA, J.: Západní Čechy od A do Z: historie, památky, příroda. Praha, 2003. ISBN 80-7306-060-4.
MACKOVČIN, J. eds.: Plzeňsko a Karlovarsko. 2004. Praha, AOPK ČR. ISBN 80-86064-68-9.
DEMEK, J.: Hory a nížiny – zeměpisný lexikon ČR. 2006. Brno, AOPK ČR. ISBN 80-86064-99-9
Příroda Plzeňského kraje. Plzeň, Krajský úřad Plzeňského kraje. B. v. ISBN 80-239-2499-0
ZOUBEK, V.: Vysvětlivky k přehledné geologické mapě 1:200000 Karlovy Vary. 1963. Praha, ÚÚG.
CHLUPÁČ, I.: Geologická minulost České republiky. 2002. Praha, Academia. ISBN 80-200-0914-0.
CULEK, M.: Biogeografické členění České republiky. 1996. Praha, Enigma. ISBN 80-85368-80-3.
CULEK, M.: Biogeografické členění České republiky. II. díl. 2005. Praha, AOPK ČR. ISBN 80-86064-82-4.

5 Kontakt na autora

PaedDr. Jiří Suda
ZČU v Plzni
Fakulta pedagogická
E-mail: jirisuda@email.cz